

Vrijheid in onderwijs Onderwijs in vrijheid

Memorandum van het
Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers

OKO is het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers uit het vrij gesubsidieerd onderwijs: de Federatie Steinerscholen, het Vlaams Onderwijs Overlegplatform (VOOP), de Federatie van Onafhankelijke, Pluralistische, Emancipatorische Methodescholen (FOPEM) en de raad van Inrichtende machten van het Protestants-Christelijk Onderwijs (PCO).

Inleiding

Als vier kleine koepels die samen het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers vormen, delen we de bekommernis voor vrijheid in onderwijs, als essentiële waarborg voor een verscheidenheid aan onderwijsprojecten. Een onderwijsproject kan zowel gebaseerd zijn op een levensbeschouwelijke overtuiging als op de bijzondere pedagogische en onderwijskundige opvattingen die aan het geheel van een schoolwerking ten grondslag liggen.

Onze constructieve samenwerking steunt op wederzijdse erkenning en respect. Elke partner neemt zijn maatschappelijke plaats in vanuit zijn uitgesproken identiteit, waardoor we elkaar niet als concurrenten ervaren. Geleidelijk aan hebben we een eigen plaats verworven in het onderwijsveld en in de regelgeving.

Inhoud

Een dynamische balans van recht op onderwijs, onderwijskwaliteit en vrijheid van onderwijs.....	5
Waar de OKO-geledingen bijzondere aandacht voor vragen.....	9
Eindtermen.....	10
Facilitering opstart nieuwe scholen.....	12
Capaciteit en inschrijvingsrecht.....	13
Ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.....	15
Geen schools leren voor kleuters.....	16
Pedagogische begeleiding en samenwerking.....	17
Contact.....	18

Een dynamische balans van recht op onderwijs, onderwijskwaliteit en vrijheid van onderwijs

Onderwijskwaliteit ontstaat vanuit engagement. Daarbij zijn de bezieling en de deskundigheid van leraren en schoolteams doorslaggevend.

De meeste van onze scholen zijn ontstaan doordat ouders, leraren en een lokale gemeenschap onderwijs willen vanuit een bepaald engagement, vanuit een eigen visie op hoe goed onderwijs er uit moet zien. Het hoe, wat, waarom en waartoe van dat onderwijs zijn noodzakelijk verbonden met de onderliggende visie.

In een maatschappij zijn meerdere legitieme onderwijspedagogische visies mogelijk. Een democratische samenleving dient op dit vlak de nodige diversiteit te waarborgen.

In de 21ste eeuw moeten en kunnen we de onderwijsvrijheid zelf bevrijden uit een ideologisch keurslijf en dienen we de onderwijsvrijheid te waarborgen als een onmisbaar en onmiskenbaar democratisch beginsel.

Het is duidelijk dat een 'herpolarisering' van het onderwijslandschap in twee grote ideologische blokken tekort zou doen aan de onderwijsvrijheid als democratisch uitgangspunt. Een pleidooi om 'de netten' af te schaffen, weerspiegelt een verouderd denkkader. In de 21ste eeuw moeten en kunnen we de onderwijsvrijheid zelf bevrijden uit een ideologisch keurslijf en dienen we de onderwijsvrijheid te waarborgen als een onmisbaar en onmiskenbaar democratisch beginsel.

De diversiteit aan visies op onderwijs vormen een essentieel deel van de onderwijskwaliteit in een democratische samenleving.

Onderwijskwaliteit wordt niet gecreëerd door het invoeren van steeds meer controle of regelgeving. De regelgeving schetst de contouren en de condities waarbinnen het engagement van scholen kan ontplooid worden. Controle laat toe om achteraf te kijken naar wat feitelijk gerealiseerd of ontwikkeld wordt en of dat binnen de aangegeven contouren en condities is gebeurd. We hebben constructief en kritisch meegewerkt aan de ontwikkeling van het referentiekader voor onderwijskwaliteit. Geef scholen nu de nodige tijd hun eigen weg hiermee te gaan.

Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 29) wordt het recht op onderwijs maar gerespecteerd in de mate onderwijs minstens gericht is *op de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind en op de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.*

De leerling is een (rechts)persoon in ontwikkeling en geen te ontginnen en te bewerken grondstof ten dienste van een kenniseconomie. Kwaliteit is de mate waarin scholen erin slagen deze rechten voor elke leerling zo optimaal mogelijk te realiseren. Aangezien deze rechten niet gestandaardiseerd kunnen worden, kan de onderwijskwaliteit niet herleid worden tot resultaten op gestandaardiseerde toetsen. Goed onderwijs is in belangrijke mate een open proces.

Kwaliteitsontwikkeling veronderstelt vrijheid. Onderwijsvrijheid is geen vrijbrief om wat dan ook te kunnen doen zonder enige verantwoording. Onderwijsvrijheid schept de ruimte om vanuit een eigen visie op mens en maatschappij vorm te geven aan het recht op onderwijs. Het recht op onderwijs, onderwijskwaliteit en onderwijsvrijheid zijn geen tegenstellingen, maar vooronderstellen elkaar in een dynamische wisselwerking.

Voor de OKO-partners vormen het recht op onderwijs, onderwijskwaliteit en onderwijsvrijheid geen tegenstellingen, maar vooronderstellen ze elkaar in een dynamische wisselwerking.

De tendens waarbij het onderwijs steeds meer in een economisch verhaal wordt geplaatst, ervaren we als een bedreiging voor een democratisch onderwijsbestel. Bij dat rendementsdenken staat niet langer het realiseren van een recht centraal, maar wordt onderwijs - met inbegrip van leraren en leerlingen - steeds meer een instrument binnen een neoliberaal geïnspireerd verhaal. Hierbij worden 'meetresultaten' zonder relativering of nuancering verward met onderwijskwaliteit.

Deze opvatting dat het onderwijs gestuurd, beheerst en gecontroleerd moet worden op basis van economische kwaliteitsprincipes botst met de vaak als hinderlijk ervaren onderwijsvrijheid. De opvatting wringt echter ook met onderwijs dat kwaliteit in haar essentie definieert als het realiseren van het recht *op de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, van het kind en op de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.*

Het is onze overtuiging dat de leerlingen en de scholen niet gebaat zijn bij de toenemende uniformering. We pleiten voor voldoende ruimte om vanuit de eigen pedagogische en organisatorische overtuigingen, vanuit de eigen betrokkenheid en gedrevenheid, in vrijheid vorm te kunnen geven aan de uitdagingen.

De partners van OKO vragen aan de toekomstige regering om zich over onze bezorgdheden te bezinnen en er een open dialoog over te voeren. Wij zijn voorstanders van een brede onderwijswetgeving die op een 'inclusieve wijze' rekening houdt met de reële verscheidenheid.

Waar de OKO-geledingen bijzondere
aandacht voor vragen

1 Eindtermen

In het decreet van 17 januari 2018 houdende wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en de Codex Secundair Onderwijs, wat de onderwijsdoelen betreft, is de mogelijkheid tot het aanvragen van gelijkwaardige eindtermen na enige discussie hierover toch behouden. De Raad van State vermeldde in zijn advies bij dit decreet de mogelijkheid om de gelijkwaardigheid van vervangende eindtermen en ontwikkelingsdoelen te bekomen als een noodzakelijke waarborg voor de onderwijsvrijheid.

Het concept en de vormgeving van de eindtermen voor de eerste graad secundair onderwijs maken ons erg bezorgd.

In tegenstelling tot wat in het regeerakkoord werd aangekondigd, is de impact op het onderwijs met deze eindtermen toegenomen. De selectie is onvermijdelijk in belangrijke mate arbitrair en de gedetailleerde afbakeningen vertonen een sterk technisch-instrumenteel karakter, gericht op de toetsbaarheid van de eindtermen.

De eindtermen dienen volgens het kaderdecreet minimumdoelen te zijn waarmee wordt bedoeld: ze bepalen een minimum aan kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes. Ze moeten beperkt in aantal zijn, sober geformuleerd, duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar. Ze moeten voldoende ruimte laten voor de leraren, de schoolteams en de schoolbesturen om te werken vanuit hun eigen pedagogische visie, om deze minimumdoelen aan te vullen met eigen doelen en dit zonder afbreuk te doen aan de vrije keuze van pedagogische methodes. Dit alles met het oog op kwaliteitsonderwijs.

Door een combinatie van de gekozen werkwijze (onder meer de aangepaste taxonomie van Bloom), de introductie van het concept van basisgeletterdheid en van de afbakeningen die voortvloeien uit de nieuwe definities (competentiegericht, evalueerbaar, explicitering kennis), is het totale pakket van alle voorliggende onderwijsdoelen gedetailleerd, complex en omvangrijk geworden.

Het is niet uit te sluiten dat een dergelijk pakket onvoldoende ruimte laat en/of onverzoenbaar is met onderwijsverstrekking die gebaseerd is op specifieke pedagogische en onderwijskundige opvattingen. Zeker voor leerlingen van de B-stroom, van arbeidsmarktgerichte richtingen en de dubbele finaliteit komt de haalbaarheid in het gedrang.

Bij de verdere ontwikkeling en formulering van eindtermen moet meer bewaakt worden dat het werkelijk gaat om minimumdoelen die beperkt zijn in aantal, duidelijk en sober geformuleerd.

Wanneer de formulering van eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor het basisonderwijs aan de orde zal zijn, is een evaluatie van het kaderdecreet noodzakelijk. Onder meer de opdeling in de 16 sleutelcompetenties, en de te realiseren attitudes sluiten niet aan bij de eigenheid van het basisonderwijs.

Wanneer schoolbesturen van oordeel zijn dat de realisatie van hun onderwijsproject onvoldoende ruimte heeft of er in meer of mindere mate onverzoenbaar mee is, dan dient de beoordeling van de gelijkwaardigheid betrekking te hebben op het geheel van de voorgestelde vervangende eindtermen.

2 Facilitering van de opstart van nieuwe scholen

Het aantal scholen buiten het traditionele gamma, waar de scholen van de OKO-partners een belangrijk deel van uitmaken, neemt gestaag toe.

In het decreet betreffende de kwaliteit van het onderwijs werd de figuur van de voorlopige erkenning ingevoerd.

We kunnen begrijpen dat ook voor nieuwe scholen garanties gevraagd worden voor de kwaliteit van het project. Deze zorg zou niet mogen betekenen dat nieuwe scholen onrealistisch veel obstakels moeten overwinnen. Onderwijsvernieuwing die door ouders en leraren gewild en gerealiseerd wordt, moet alle kansen krijgen. Dat is vandaag niet het geval.

Drie van de vier OKO-partners van het basisonderwijs worden ondergebracht bij de groep van het gesubsidieerd vrij niet-confessionele onderwijs (Decreet basisonderwijs art. 3, 21°). Alle vrije scholen die niet erkend zijn door een erkende eredienst worden geacht tot deze groep te behoren. Die groep is daarmee, in tegenstelling tot alle andere groepen, geen positieve keuze, maar een restgroep. Deze restgroep is bovendien breder dan enkel de scholen van sommige OKO-partners. Ook ongebonden scholen of 'dissidente' scholen die niet langer door de eredienst erkend worden, komen in deze groep terecht. Dit zorgt voor een erg onvoorspelbare en onbeheersbare situatie. Om nieuwe scholen te kunnen oprichten moet - afhankelijk van de bevolkingsdichtheid - immers een afstand gerespecteerd worden van 2 tot 3 km tot elke school of vestigingsplaats van dezelfde groep. Ook bij het berekenen van de omkadering spelen de afstand tot andere vestigingsplaatsen van scholen die gerekend worden bij deze restgroep, een rol.

De oprichting van een nieuwe school of de uitbreiding van een bestaande school vraagt van de oprichters of het schoolbestuur nog steeds een aanzienlijke financiële investering in personeelsmiddelen, werkingsmiddelen en infrastructuur (o.a. een gebouw huren en inrichten conform de voorschriften).

De programmatienormen, zeker deze voor het secundair onderwijs, zijn vandaag onrealistisch hoog. Ze moeten haalbaar worden, zodat nieuwe en vernieuwende initiatieven een reële kans krijgen.

Voor secundaire scholen en scholen buitengewoon onderwijs die een bijkomende vestigingsplaats oprichten of een substantiële toename van het leerlingenaantal kennen, zou een hertelling op de eerste schooldag van oktober voorzien moeten worden.

We dringen er op aan dat in het basisonderwijs de restgroep herbekeken wordt en de verschillende anomalieën worden weggewerkt.

3 Capaciteit en inschrijvingsrecht

Het inschrijvingsrecht van ouders in de school van hun keuze veronderstelt een voldoende ruim en divers onderwijsaanbod. Het gericht terugdringen van het capaciteitstekort moet een prioritaire zorg blijven.

Het nieuwe inschrijvingsdecreet wil onder meer met een ordeningssysteem een regeling voorzien daar waar een inschrijving in de voorkeurschool door het capaciteitstekort niet kan gegarandeerd worden.

De inschrijvingsregeling steunt grotendeels op het waarborgen van een consumentenkeuze. Hierdoor wordt de vrije keuze zoals deze op basis van de grondwet moet gewaarborgd worden in feite uitgehold. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat de 'traditionele' onderwijsprojecten voldoende breed verspreid zijn, waardoor ouders meerdere scholen van hun voorkeur kunnen aanduiden.

Dit geldt echter niet voor scholen met een specifiek onderwijsproject zoals dat van de meeste OKO-partners, die minder aanwezig zijn. Zo is bijvoorbeeld een ordening op basis van de afstand tot de basisschool daardoor niet steeds een passend ordeningscriterium.

Een ordening die in de eerste plaats het toeval vooropstelt bij een inschrijving in het eerste jaar van de eerste graad van een secundaire school, zal bij een capaciteitstekort een ernstige belemmering inhouden voor de continuering van de keuze van leerlingen en ouders voor een dergelijk weinig voorkomend onderwijsproject na de basisschool.

We vragen dat de Vlaamse regering prioritair inzet op het wegwerken van het capaciteitstekort.

De keuze voor projecten die binnen Vlaanderen geografisch beperkt aanwezig zijn moet evenzeer worden gewaarborgd. Er is nood aan een aangepaste behandeling die rekening houdt met objectieve verschillen in context en eigen karakteristieken van het onderwijsproject.

4 Ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Leerlingen die beschikken over een verslag of gemotiveerd verslag zijn niet gelijkmatig over alle scholen gewoon onderwijs verspreid. Er zijn erg grote verschillen tussen scholen. Deze verschillen zijn ook zichtbaar tussen de ondersteuningsnetwerken.

Met het onderwijsdecreet XXIX werd een leerlinggebonden berekeningsstelsel ingevoerd voor leerlingen met een (gemotiveerd) verslag voor de types 2, 4, 6 en 7. Dit is een goede zaak.

Het aantal leerlingen met een (gemotiveerd) verslag voor de types basisaanbod, 3, 7stos, 9 (schooljaar 2018-2019) in het gewoon onderwijs van de bij OKOplus - het ondersteuningsnetwerk dat door drie OKO-partners werd opgericht - aangesloten scholen bedraagt meer dan het dubbele van het Vlaamse gemiddelde. Dit ondersteuningsnetwerk beschikte op 1 maart 2019 over minder dan één uur ondersteuning per leerling met recht op ondersteuning (type basisaanbod, 3, 7stos en 9). De garantie aan scholen om vrij voor een ondersteuningsnetwerk te kiezen, komt hiermee erg onder druk te staan. Nochtans hechten scholen er veel belang aan dat de ondersteuning in de klas kan gebeuren vanuit een benadering die aansluit bij de eigen onderwijsvisie.

Terwijl de gegenereerde ondersteuningsmiddelen exclusief dienen ingezet te worden ten bate van de ondersteuning van de leerlingen met een (gemotiveerd) verslag, wordt de toewijzing van de middelen slechts voor 30 % gebaseerd op het aantal leerlingen met een verslag of gemotiveerd verslag in een school.

Het VN-verdrag stelt dat aan elke leerling een gelijk recht dient toe te komen om in een inclusief onderwijssysteem naar school te kunnen gaan. Door het huidige financieringsmechanisme van de ondersteuningsnetwerken wordt dit gelijke recht ondergraven.

Voor de toekomst dient een financieringsmechanisme uitgewerkt m.b.t. de ondersteuning voor de types basisaanbod, 3 en 9 dat voor 100% gebaseerd is op de reële spreiding van deze leerlingen.

5 Geen schools leren voor kleuters

De Vlaamse regering gaf haar akkoord aan het federale parlement en de eerste minister om de leerplicht van 6 jaar op 5 jaar te brengen.

De OKO-partners maken zich zorgen over de mogelijke gevolgen van deze beslissing.

Hoewel we onderschrijven dat vroege participatie aan goed kleuteronderwijs voor kwetsbare kleuters erg belangrijk is, kan de vraag gesteld worden of deze maatregel de al hoge participatiegraad nog verder kan verhogen. De leerplichtverlaging laat toe ouders te sanctioneren die niet participeren in het kleuteronderwijs, tenzij ze huisonderwijs organiseren.

Het verlagen van de leerplicht kan echter ongewenste neveneffecten hebben. In eerste instantie wordt de leeftijd voor de aanvang van het schoolse leren verlaagd. Het onderscheid tussen eindtermen in het lager onderwijs en ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs is in het verleden steeds mee beargumenteerd op basis van de leerplicht. Wij vinden het onaanvaardbaar om voor kleuters te bereiken eindtermen te formuleren. We verzetten ons tegen 'academisch' leren in de kleuterschool. Hiermee wordt voorbijgegaan aan wat jonge kinderen op die leeftijd nodig hebben voor een brede, evenwichtige en gezonde ontwikkeling. Een verdere verlaging van de leerplicht naar 3 jaar is daarom zeker een verkeerd signaal.

Een verlaging van de leerplicht mag er niet toe leiden dat peuters en kleuters als leerlingen worden benaderd.

6 Pedagogische begeleiding en samenwerking

De vier kleine koepels van OKO organiseren elk een eigen pedagogische begeleidingsdienst. De aard van de begeleiding en de manier waarop vorming en pedagogische ondersteuning uitgebouwd werden, zijn sterk verweven met de visie die aan de verschillende onderwijspraktijken ten grondslag ligt. Dat is voor de OKO-partners een duidelijke keuze.

We realiseren ons echter dat de brede begeleidingsopdracht voor onze kleine diensten niet altijd ten volle haalbaar is. Er is bereidheid tot een verder uitbouwen van de samenwerking, zowel met de OKO-partners als met de begeleidingsdiensten van de andere onderwijsverstrekkers.

Uitwisseling van expertise is zinvol en kan de ondersteuning van scholen versterken.

Dit alles realiseren vraagt echter een belangrijke tijds- en dus middeleninvestering.

De pedagogische begeleidingsdiensten van de OKO-partners dienen over voldoende middelen te beschikken om hun kerntaken te kunnen realiseren, om te kunnen investeren in samenwerking en om hun expertise verder te kunnen uitbouwen. De suggestie van de commissie Monard om aan elke begeleidingsdienst van de kleine onderwijsverstrekkers een forfaitaire voltijdse begeleider toe te kennen naast de reeds voorziene middelen, kunnen we daarom zeker onderschrijven.

Wil je meer weten over de OKO-geledingen of over ons overleg zelf? Bezoek onze website of contacteer ons.

Federatie Steinerscholen

www.steinerscholen.be

Vlaams Onderwijs Overlegplatform (VOOP)

www.voop.be

Federatie van Onafhankelijke, Pluralistische, Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)

www.fopem.be

Raad van Inrichtende machten van het Protestants-Christelijk Onderwijs (IPCO)

www.ipco.be

Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (OKO)

www.oko.be

Colofon

v.u. Hans Annoot
p/a Gitschotellei 188
2140 Borgerhout

juni 2019

